

Protocol

Voor

Basisschool “de Zonneberg”

**Vermoeden van huiselijk geweld, mishandeling, ver-
waarlozing en seksueel misbruik**

Als ze als kind

*Als ze als kind niet altijd zo stil had hoeven zijn
had ze vandaag misschien het hoogste lied gezongen
als ze als kind niet altijd zo alleen had hoeven zijn
had ze vandaag misschien al lang iemand gevonden.*

*Als ze als kind niet altijd zo bang had hoeven zijn
had ze vandaag misschien van iemand durven houden
als ze als kind niet altijd zo'n puinhoop had gezien
had ze vandaag misschien kastelen kunnen bouwen.*

*Als ze als kind de warmte van de zomer had gekend
was ze die warmte in haar winter nooit verloren
als ze als kind de warmte van een nest had gekend
had het haar hele leven lang niet zo gevroren.*

*Als ze als kind niet al zo oud had hoeven zijn
had ze vandaag nog een kinderlied gezongen
als ze als kind gewoon een kind had kunnen zijn
was ze vandaag als een kind opnieuw begonnen.*

Liselore Gerritsen

Inhoud

1. Inleiding.....	Blz. 3
2. Definitie kindermishandeling en huiselijk geweld.....	Blz. 4
3. Vormen van kindermishandeling.....	Blz. 5
1. Lichamelijke mishandeling	
2. Lichamelijke verwaarlozing	
3. Emotionele verwaarlozing	
4. Seksueel misbruik	
5. Emotionele mishandeling	
4. Stappenplan.....	Blz. 7
Stap 1: In kaart brengen signalen	
Stap 2: Overleggen met een collega en/of evt. Veilig Thuis	
Stap 3: Praat met ouders/verzorgers/kind	
Stap 4: Wegen: 5 vragen (vermoeden) geweld of kindermishandeling	
Stap 5: Beslissen: Melden bij Veilig Thuis én hulpverleners	
Stap 6: Nazorg	
Stap 7: Evaluatie	
5. Verantwoordelijkheden.....	Blz. 12
-van het toezichthoudend bestuur	
-van de directeur	
-van de leerkrachten	
Bijlage 1: Stroomschema.....	Blz. 13
Bijlage 2: Informatie/Telefoonnummers.....	Blz. 14
Bijlage 3: Signalenlijst kindermishandeling 4-12 jaar.....	Blz. 15
1. Psycho-sociale signalen	
2. Medische signalen.....	
3. Kenmerken verzorgers / gezin	
4. Specifieke signalen bij seksueel misbruik.....	
5. Signalen die specifiek zijn voor kinderen die getuige zijn van huiselijk geweld.....	

1. Inleiding

Kindermishandeling komt overal voor. In Nederland zijn naar schatting minstens 80.000 kinderen per jaar slachtoffer van kindermishandeling. Bij een vroegtijdige signalering kan de schade beperkt blijven. De basisschool is een plaats waar (een vermoeden van) kindermishandeling gesignaleerd kan worden. Dit document beschrijft de stappen van signalering tot het eventueel overgaan tot melding.

Basisscholen dragen verantwoordelijkheid voor het signaleren van kindermishandeling en voor het ondernemen van actie na het signaleren. De signalen moeten worden doorgegeven aan hulpverlenende instanties. Dit document ondersteunt en begeleidt de leerkrachten, directie en bestuur in dit proces.

Voor de totstandkoming van dit protocol is gebruik gemaakt van de Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling 2019, die is opgesteld door de overheid als onderdeel van de Wet Meldcode Huiselijk Geweld

De meldcode is verplicht voor iedereen die werkt met kinderen. Het is een stappenplan dat professionals gebruiken indien er vermoeden bestaat over kindermishandeling.

In dit protocol is onder meer het volgende opgenomen:

1. Een definitie van kindermishandeling en huiselijk geweld.
2. De verantwoordelijkheden per organisatielaag, uitgesplitst in taken en bevoegdheden.
3. Een stappenplan bij een vermoeden van kindermishandeling/huiselijk geweld; daarbij is geen tijdslijn vastgelegd, omdat het per situatie verschilt.
4. In de bijlage is een signalenlijst opgenomen per ontwikkelingsgebied
5. Het protocol besteedt aandacht aan de privacy
6. Het protocol bevat praktische informatie over Bureau Jeugdzorg (Centrum Jeugd & Gezin) en Veilig Thuis

2. Definitie kindermishandeling en huiselijk geweld

Kindermishandeling is geen eenduidig begrip. Wat iemand kindermishandeling noemt, heeft te maken met eigen normen en waarden, de manier waarop men zelf is opgevoed en de cultuur waarin men leeft. De definitie van kindermishandeling die wordt gehanteerd door Veilig Thuis – het adviespunt en meldpunt voor huiselijk geweld en kindermishandeling – luidt als volgt:

‘Kindermishandeling is elke vorm van bedreigende of gewelddadig. Dus niet alleen lichamelijk geweld, maar ook bijvoorbeeld emotionele mishandeling of verwaarlozing vallen eronder.

Hieronder vallen ook verwaarlozing en onthouden van essentiële hulp, medische zorg en onderwijs.

De definitie van huiselijk geweld die door de overheid wordt gehanteerd luidt als volgt:
Huiselijk geweld is geweld dat wordt gepleegd door iemand uit de huiselijke kring van het slachtoffer. Er is meestal sprake van een machtsverschil. Het slachtoffer is afhankelijk van de dader. Het gaat bij huiselijk geweld om lichamelijke, seksuele en psychische vormen van geweld.

Als een kind getuige is van dit geweld, valt dit onder emotionele mishandeling wat een aparte vorm is van kindermishandeling.

Daar waar in dit protocol ouder(s) staat, wordt ook bedoeld: verzorger(s).

3. Vormen van kindermishandeling

Er zijn verschillende vormen van kindermishandeling. Er kan een combinatie zijn van verschillende vormen en er kunnen meerdere daders zijn. Dit kunnen ouders zijn, maar ook andere volwassenen in de omgeving van het kind. Daar waar ouders staat geschreven, kunnen ook andere volwassenen worden gelezen zoals burens of familie of vrienden van de ouders.

1.Lichamelijke mishandeling

Er is sprake van lichamelijke mishandeling wanneer de ouders het kind verwonden.

Voorbeelden: de ouder slaat en schopt het kind, de ouder brandt het kind met een sigaret, bijten, snijden, dwingen om schadelijke stoffen in te nemen. Besnijdenis bij meisjes valt ook onder lichamelijke mishandeling.

2.Lichamelijke verwaarlozing

De ouder is niet in staat of bereid tot het verschaffen van minimale zorg t.a.v. de lichamelijke behoeften van een kind op een of meerdere gebieden: voeding, kleding, onderdak, bezoek aan arts en/tandarts, hygiëne.

Enkele voorbeelden: de ouder heeft regelmatig niet voor eten gezorgd voor de kinderen, het kind is vuil en heeft (langdurig en regelmatig) luizen, de ouder zorgt niet voor een geschikte slaappleaats voor het kind. Het kind wordt gebracht met vieze luiers en heeft ernstige luieruitslag, het kind heeft medicijnen nodig, maar de ouders zorgen er niet voor dat het kind ze regelmatig krijgt, een kind wordt 's nachts vele uren alleen gelaten.

3.Emotionele verwaarlozing

Er is sprake van het ontzeggen van warmte, aandacht, respect, contact, nooit eens knuffelen.

4.Seksueel misbruik

De ouder heeft seksueel contact met het kind, probeert dit te hebben of laat het kind kijken naar, ter bevrediging van de seksuele gevoelens van de betrokken ouder en/of uit geldelijk gewin.

Voorbeelden: de ouder laat het kind pornografisch materiaal zien, de ouder betreft het kind in wederzijdse masturbatie, de ouder verkracht het kind.

5. Emotionele mishandeling

Alle vormen van kindermishandeling brengen negatieve emotionele/psychologische boodschappen over naar het kind, maar emotionele verwaarlozing is ook een opzichzelfstaande vorm van kindermishandeling. Er is sprake van deze vorm als een kind zich regelmatig in situaties bevindt die negatieve emotionele gevolgen kunnen veroorzaken.

Voorbeelden: de ouder kleineert het kind vaak, er is sprake van partnergeweld, de ouder geeft het kind de schuld van relatieproblemen, de ouder staat geen vriendschap met leeftijdsgenootjes toe, het kind wordt achtergesteld bij andere kinderen uit het gezin, het kind wordt gepest, getreiterd, de ouder houdt het kind vaak thuis om op jongere kinderen te passen, de ouder is ervan op de hoogte dat het kind zich inlaat met illegale praktijken

maar grijpt niet in, de ouder verkoopt drugs in het bijzijn van het kind, het kind wordt ingeschakeld bij de verkoop van drugs.

Getuige zijn van huiselijk geweld valt ook onder emotionele mishandeling: kinderen die opgroeien in een gewelddadig gezin, voelen de spanning, horen de kreten, zien de verwondingen, willen tussenbeide springen en kunnen daardoor ernstige psychische schade oplopen. Die kinderen leven in constante angst.

4. Stappenplan

De meldcode onderscheidt 5 stappen bij een vermoeden van kindermishandeling. De stappen worden hieronder toegelicht en geplaatst in een stroomschema.

De 5 stappen die bij de meldcode horen:

Stap 1 : In kaart brengen signalen

Stap 2: Overleggen met een (deskundige) collega en/of evt. (anoniem) Veilig Thuis

Stap 3: Praat met ouders/verzorgers/kind

Stap 4: Wegen: 5 vragen (vermoeden) geweld of kindermishandeling

Stap 5: Beslissen: Melden bij Veilig Thuis én hulpverleners

Om een signaal en eventuele melding goed te kunnen afhandelen en te leren van dat proces zijn er (los van de meldcode) 2 stappen toegevoegd.

Stap 6: Nazorg bieden

Stap 7: Evalueren

Stap 1: Breng signalen in kaart

Kinderen die mishandeld worden, kunnen veel verschillende signalen laten zien.

Signaleren begint vaak met een niet-pluis gevoel. Bij signaleren gaat het in de eerste plaats om de zorg die de leerkracht heeft over een kind, waar voor zij geen geruststellende verklaring kan vinden. Kindermishandeling is één van de mogelijke oorzaken. Meestal zullen mishandelde kinderen of degene die hen mishandelt niet uit zichzelf over de situatie vertellen. Het is nodig dat personen in de omgeving van het kind de verantwoordelijkheid nemen om situaties van kindermishandeling bespreekbaar te maken en te stoppen.

Als er signalen zijn die zouden kunnen wijzen op kindermishandeling probeert de leerkracht gebruik te maken van observatie-instrumenten om de zorgen rond een kind duidelijker te krijgen.

Het is belangrijk dat bij het verhelderen van de vermoedens een onderscheid wordt gemaakt tussen objectieve gegevens en subjectieve gegevens.

Onder objectieve gegevens wordt verstaan datgene wat daadwerkelijk gezien kan worden, zoals een blauwe plek op een arm, een kapot regenjasje of te kleine schoenen. Onder subjectieve gegevens wordt verstaan hoe de gegevens geïnterpreteerd worden. Bijvoorbeeld het kind heeft een blauwe plek: "Het kind is geslagen" of "het kind ziet er verwaarloosd uit".

Het is belangrijk deze signalen in de vorm van concrete waarnemingen zo veel mogelijk rechtstreeks met de ouder(s) te bespreken.

In eerste instantie zullen de waarnemingen zo veel mogelijk besproken worden tijdens de reguliere breng- en haalcontacten.

In veel gevallen zal het bespreken van de signalen ertoe leiden dat er een verklaring volgt die het vermoeden kan wegnemen. In een aantal gevallen zal de informatie van de ouder(s) de zorgen niet kunnen wegnemen en zijn verdere stappen noodzakelijk.

Iedere leerkracht is "mentor" over de kinderen in zijn/haar klas. De leerkracht ziet het kind elke schooldag en voert de oudergesprekken. De leerkracht heeft de taak om de signalen in kaart te brengen. De belangrijkste taken bij deze stap:

Stap 1.1:

Observeer het kind, leg waarnemingen vast en zoek naar onderbouwing. Vul de desbetreffende lijst over het welbevinden en/of ontwikkeling van het kind nog eens in. Dit instrument geeft feitelijke informatie over het welzijn van het kind.

Stap 1.2:

Deel de zorgen mondeling met een collega leerkracht of directeur

Stap 1.3:

Leg de waarnemingen voor aan de ouder(s) tijdens haal & brengmomenten of indien nodig tijdens een oudergesprek.

Stap 1.4:

Leg vast op papier wat er met ouders is besproken

Stap 2: Overleggen met een (deskundige) collega en/of evt. (anoniem) Veilig Thuis**Stap 2.1:**

Besprek als leerkracht de signalen en de verzamelde informatie met de directeur.

Om tot een goede onderbouwing te komen van de vermoedens wordt er besproken welke gegevens er zijn en welke nog ontbreken.

De directeur is verantwoordelijk voor de coördinatie, voortgang van het proces en het bewaken van de vertrouwelijkheid.

Stap 2.2:

Schakel als directeur eventueel het bestuur in. De directeur consulteert indien nodig Veilig Thuis.

Overleg met het Veilig Thuis is in alle gevallen aan te raden. Veilig Thuis biedt ondersteuning bij het interpreteren van signalen en bij het nadenken over de vervolgstappen die noodzakelijk zijn. Het gaat in deze fase om advies in te winnen en niet om melding te maken. De directeur maakt na het gesprek een gespreksverslag met daarin:

- * de naam de contactpersoon van Veilig Thuis
- * het advies
- * de gemaakte afspraken

Stap 2.3:

Terugkoppeling informatie aan de leerkracht

Wanneer de vermoedens niet onderbouwd kunnen worden en ook de zorgen bestaan niet meer, kan de zaak worden afgesloten.

Indien het vermoeden en de signalen blijven bestaan wordt er door gegaan naar stap 3.

Stap 3: Praat met ouders/verzorgers/kind

De directeur gaat bij voorkeur samen met de leerkracht met de ouder(s) in gesprek .

Aandachtspunten voor het gesprek:

1. Leg de ouders het doel uit van het gesprek
2. Beschrijf de feiten die zijn vastgesteld en de waarnemingen die zijn gedaan, geef

- daarbij geen waardeoordeel of eigen interpretatie;
3. Nodig de ouders uit om een reactie hierop te geven;
 4. Kom pas na deze reactie zo nodig en zo mogelijk met een interpretatie van hetgeen er is gezien, gehoord en/of waargenomen;
 5. Leg het gesprek vast en laat het indien mogelijk ondertekenen door alle betrokkenen.

Indien nodig kan er worden aangegeven dat het van belang is dat deze zorgen ook met externe partijen besproken worden, bijvoorbeeld: het Centrum Jeugd & Gezin, Zorg- en Adviesteam en Veilig Thuis. De directeur maakt een verslag van dit gesprek voor het dossier en laat ouders tekenen voor ontvangst.

(Eventueel) praten met het kind

De leerkracht kan in gesprek gaan met het kind om de signalen te bespreken. Dit gesprek heeft als doel het kind te ondersteunen. Zorg ervoor dat een gesprek waardevol voor het kind is. Let op dat je in het gesprek de ouder(s) niet veroordeelt. Een kind heeft immers maar één (paar) ouder(s). Houd ook in gedachten dat een gesprek niet als hoofddoel mag hebben om informatie uit het kind te halen. Laat het geen verhoor worden.

Stap 4: Wegen: 5 vragen (vermoeden) geweld of kindermishandeling

De directeur vraagt zich op basis van signalen en het gesprek met ouders af of melden noodzakelijk is aan de hand van vijf (onderstaande) afwegingsvragen. Uitwerking van de vijf afwegingsvragen van de meldcode voor het Onderwijs en Leerplicht:

1. Vermoeden wegen

Ik heb de stappen 1 t/m 3 van de Meldcode doorlopen en

A: op basis van deze doorlopen stappen is er geen actie nodig: dossier vastleggen en sluiten.

B: ik heb een sterk vermoeden van huiselijk geweld en/of kindermishandeling. Het bevoegd gezag van mijn school is op de hoogte (in geval het vermoeden door schoolmedewerker wordt geconstateerd). Ga verder naar afweging 2.

2. Veiligheid

Op basis van de stappen 1 t/m 4 van de Meldcode schatten wij als school (directeur/bevoegd gezag) in dat er sprake is van acute en/of structurele onveiligheid:

A: NEE → ga verder naar afweging 3

B: JA of twijfel → direct (telefonisch)(anoniem) melding doen bij Veilig Thuis. De afwegingen hierna worden met Veilig Thuis doorlopen.

3. Hulp

Ben ik, of iemand anders in mijn school (vertrouwenspersoon, intern begeleider, schoolmaatschappelijk werker, etc.) of een ketenpartner (Centrum voor Jeugd en Gezin) in staat om effectieve hulp te bieden of te organiseren en kan de dreiging voor mogelijk huiselijk geweld of kindermishandeling afgewend worden?

A: Nee → melden bij Veilig Thuis, die binnen 5 werkdagen een besluit neemt en terugkoppelt naar de melder.

B: Ja → ga verder met afweging 4

4. Hulp

Aanvaarden de betrokkenen de hulp zoals in afweging 3 is georganiseerd en zijn zij bereid zich actief in te zetten?

A: NEE → melden bij Veilig Thuis

B: JA → hulp in gang zetten, termijn afspreken waarop effect meetbaar of merkbaar moet zijn. Zo concreet mogelijk maken en documenteren. Spreek af wie welke rol heeft en benoem casemanager. Spreek af welke taken alle betrokkenen en specifiek de casemanager heeft, zodat de verwachtingen voor iedereen helder zijn. Leg vast, voer uit en ga verder met afweging 5.

5. Resultaat

Leidt de hulp binnen de afgesproken termijn tot de afgesproken resultaten ten aanzien van de veiligheid, het welzijn en/of herstel van de direct betrokkenen?

A: NEE → melden bij Veilig Thuis

B: JA → hulp afsluiten met vastgelegde afspraken over het monitoren van de veiligheid van alle betrokkenen. Spreek een nazorgtraject af.

Stap 5: Beslissen: Melden bij Veilig Thuis én hulpverleners

In stap 5 worden 2 beslissingen genomen. Het beslissen

1. of een melding bij Veilig Thuis noodzakelijk is en, vervolgens
2. of het zelf bieden of organiseren van hulp mogelijk is.

Het is belangrijk dat beide beslissingen in de genoemde volgorde worden genomen. De directeur vraagt zich op basis van signalen en het gesprek met ouders af of melden noodzakelijk is aan de hand van de 5 afwegingsvragen van stap 4.

Vervolgens besluit de directeur of het bieden of organiseren van hulp tot de mogelijkheden van zowel de school als de betrokkenen (ouders/verzorgers) behoort. Als melden volgens het afwegingskader noodzakelijk is, moet de tweede beslissingsvraag over eventuele hulp in overleg met betrokkenen en Veilig Thuis beantwoord worden.

Melden is niet verplicht en kan ook anoniem.

Indien na enige periode onvoldoende verbetering zichtbaar is, is het van belang opnieuw contact op te nemen met Veilig Thuis en eventueel opnieuw een melding te doen. Veilig Thuis adviseert, indien nodig, meerdere keren contact op te nemen indien er onvoldoende verbetering of verslechtering te zien is.

Het is belangrijk dat de school nazorg biedt aan alle betrokkenen. Ook het evalueren van de genomen stappen is belangrijk om in mogelijke toekomstige situaties adequaat te kunnen handelen. Daarom zijn deze twee stappen toegevoegd aan de 5 stappen van de meldcode.

Stap 6: Nazorg

Nazorg aan betrokken ouders en hun kinderen kan op verschillende manieren geboden worden. Directeur bepaalt samen met de leerkracht, een passend programma. Voor de kinderen kan als dit nodig is, of als de ouders van de kinderen dit nodig achten extra hulp worden ingezet. Spreek daarvoor een nazorgtraject af. Leg termijnen en verwachtingen vast!

Het is belangrijk om bijzondere aandacht te hebben voor de psychische belasting van de overige beroepskrachten naar aanleiding van bovenstaand traject. Wanneer er getuigen zijn onder de beroepskrachten kan met hen apart worden besproken wat nodig is om het gebeurde te verwerken. Bij hen kunnen gevoelens van onmacht, verdriet, schaamte en schuldgevoel een rol spelen. Andere beroepskrachten kunnen ook kampen met deze gevoelens. Hier kan aandacht aan worden besteed in de teamvergaderingen en daar waar nodig ook individueel.

Stap 7: Evalueren

Stap 7A: Geen actie ondernomen

Indien er geen melding is gemaakt is het de verantwoordelijkheid van de directeur om de verschillende stappen te evalueren en na te gaan of de procedures zijn gevolgd om het dossier te kunnen af sluiten.

- Zo nodig wordt de zaak ook doorgesproken met andere betrokkenen.
- Zo nodig worden verbeteringen in afspraken en/of procedures aangebracht.

Stap 7B: Wel actie ondernomen: Zelf hulp georganiseerd/melding bij Veilig Thuis

Indien er wel melding is gemaakt is het belangrijk het gehele proces en de verschillende stappen te evalueren. Dit is de verantwoordelijkheid van de directeur

- De directeur evalueert met het bestuur wat er gebeurd is en of de procedures zijn gevolgd.
- Zo nodig wordt de zaak ook doorgesproken met andere betrokkenen.
- Zo nodig worden verbeteringen in afspraken en/of procedures aangebracht.
- Geanonimiseerde gegevens met betrekking tot het vermoeden van kindermishandeling worden geregistreerd door de directeur en bewaard in het kinddossier.
- Blijf alert op signalen. Mogelijk zijn er meer slachtoffers.

5. Verantwoordelijkheden

Bij gebruik van dit protocol is duidelijk wie binnen de Stichting Onderwijs Kruisland waarvoor verantwoordelijk is, namelijk:

Verantwoordelijkheden toezichhoudend bestuur:

- Vaststellen van het protocol “Kindermishandeling en Huiselijk Geweld.

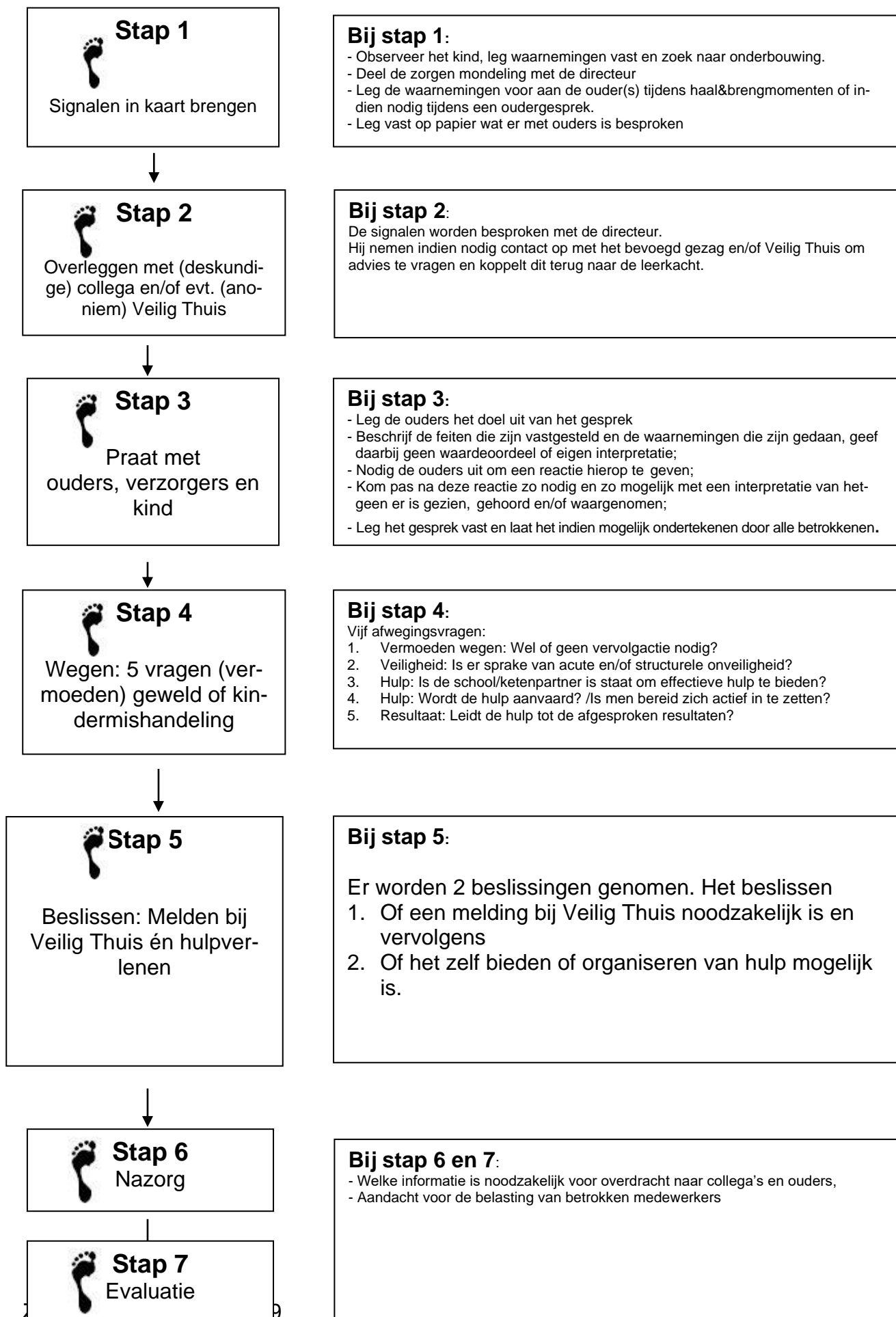
Verantwoordelijkheden directeur:

- Opnemen van het protocol “Kindermishandeling en Huiselijk Geweld” in het kwaliteitsbeleid van de school.
- Eindverantwoordelijkheid dragen voor de uitvoering van het protocol.
- Informeren van ouder(s) en medewerkers over dit protocol.
- Steunen van alle medewerkers in het handelen volgens het protocol.
- Zorgdragen voor voldoende deskundigheid bij medewerkers over signaleren en omgaan met (vermoedens van) kindermishandeling.
- Herkennen van signalen die kunnen wijzen op kindermishandeling.
- Overleg plegen met de leerkracht die zich zorgen maakt over een kind.
- Kennis hebben van de handelwijze volgens het protocol.
- Vaststellen van taken van een ieder (wie doet wat wanneer).
- Zo nodig contact op nemen met Veilig Thuis voor advies of melding.
- Waken voor de veiligheid van het kind bij het nemen van beslissingen.
- Toezien op zorgvuldige omgang met de privacy van het betreffende gezin.
- Verslaglegging en beheren van dossier.
- Afsluiten van het protocol.
- Evalueren van de genomen stappen.

Verantwoordelijkheden leerkrachten:

- Herkennen van signalen die kunnen wijzen op kindermishandeling.
- Overleg plegen met de directeur bij zorg over een kind aan de hand van waargenomen signalen die kunnen wijzen op kindermishandeling.
- Uitvoeren van afspraken die zijn voortgekomen uit het overleg met de directeur zoals observeren of een gesprek met de ouder.
- Bespreken van de resultaten van deze ondernomen stappen met de directeur.

Bijlage 1: Stroomschema

BIJLAGE 2: Informatie/Telefoonnummers

Landelijke telefoonnummers:

Veilig Thuis.	0800-2000
Kindertelefoon	0800-0432
Landelijk Bureau Slachtofferhulp	030-2340116
Opvoedtelefoon	0900-8212205

Regionale telefoonnummers:

Centrum Jeugd en Gezin	0167-541131 (Steenbergen)
Contactpersoon CJG Steenbergen	Anouk Jacobs
Bureau Slachtofferhulp	0900-0101
Raad voor de Kinderbescherming	tel: 076-5255800

BIJLAGE 3: Signalenlijst kindermishandeling 4-12 jaar

Als kinderen mishandeld, verwaarloosd *en/of* misbruikt worden, kunnen ze signalen uitzenden. Het gebruik van een signalenlijst kan zinvol zijn, maar biedt ook een zekere mate van schijnzekerheid. De meeste signalen zijn namelijk stress-indicatoren, die aangeven dat er iets met het kind aan de hand is. Dit kan ook iets anders zijn dan kindermishandeling (echtscheiding, overlijden van een familielid, enzovoort). Hoe meer signalen van deze lijst een kind te zien geeft, hoe groter de kans dat er sprake zou kunnen zijn van kindermishandeling.

Het is niet de bedoeling om aan de hand van een signalenlijst het 'bewijs' te leveren van de mishandeling. Het is wel mogelijk om een vermoeden van mishandeling meer te onderbouwen naarmate er meer signalen uit deze lijst geconstateerd worden. Een goed beargumenteerd vermoeden is voldoende om in actie te komen!

De signalen die in deze lijst vermeld worden, hebben betrekking op alle vormen van mishandeling. Om een duidelijk beeld te krijgen van wat er aan de hand zou kunnen zijn, is het van belang de hele context van het gezin erbij te betrekken. Daarom worden ook een aantal signalen van verzorgers en gezin genoemd.

1. Psycho-sociale signalen

Ontwikkelingsstoornissen

- achterblijven in taal-, spraak-, motorische, emotionele *en/of* cognitieve ontwikkeling
- schijnbare achterstand in verstandelijke ontwikkeling
- regressief gedrag
- niet zindelijk

Relationele problemen *ten opzichte van de verzorgers:*

- totale onderwerping aan de wensen van de verzorgers
- sterk afhankelijk gedrag ten opzichte van de verzorgers
- onverschilligheid ten opzichte van de verzorgers
- kind is bang voor verzorger
- kind vertoont heel ander gedrag als verzorgers in de buurt zijn

Relationele problemen *ten opzichte van andere volwassenen:*

- bevriezing bij lichamelijk contact
- allemansvriend
- lege blik in de ogen en vermijden van oogcontact
- waakzaam, wantrouwend

Relationele problemen *ten opzichte van andere kinderen:*

- speelt niet met andere kinderen
- is niet geliefd bij andere kinderen
- wantrouwend
- terugtrekken in eigen fantasiewereld.

Gedragsproblemen

- plotselinge gedragsverandering
- labiel, nerveus gespannen
- depressief
- angstig
- passief, in zichzelf gekeerd, meegaand, apathisch, lusteloos
- agressief
- hyperactief
- destructief
- geen of nauwelijks spontaal spel, geen interesse in spel
- vermoeidheid, lusteloosheid
- niet huilen, niet lachen
- niet tonen van gevoelens, zelfs niet bij lichamelijke pijn
- schuld- en schaamtegevoelens
- zelfverwondend gedrag
- eetproblemen
- anorexia / boulimia
- slaapstoornissen
- bedplassen / broekpoepen

2. Medische signalen

Lichamelijke kenmerken (specifiek voor lichamelijke mishandeling)

- blauwe plekken
- krab-, bijt- of brandwonden
- botbreuken
- littekens

Verzorgingsproblemen (specifiek voor verwaarlozing)

- slechte hygiëne
- onvoldoende kleding
- onvoldoende geneeskundige en tandheelkundige zorg
- veel ongevallen door onvoldoende toezicht
- herhaalde ziekenhuisopnamen
- recidiverende ziekten door onvoldoende zorg
- traag herstel door onvoldoende zorg

Overige medische signalen

- ondervoeding
- achterblijven in lengtegroei
- psychosomatische klachten (buikpijn, misselijkheid, hoofdpijn, etc.)

3. Kenmerken verzorgers / gezin

Verzorger-kind relatiestoornis

- verzorger troost kind niet bij huilen

- verzorger klaagt overmatig over het kind
- verzorger heeft irreële verwachtingen ten aanzien van het kind
- verzorger toont weinig belangstelling voor het kind

Signalen verzorger

- geweld in eigen verleden
- apathisch en (schijnbaar) onverschillig
- onzeker, nerveus en gespannen
- onderkoeld brengen van eigen emoties
- negatief zelfbeeld
- steeds naar andere artsen/ziekenhuizen gaan ('shopping')
- afspraken niet nakomen
- kind opeens van buitenschoolse opvang afhaken
- aangeven het bijna niet meer aan te kunnen
- verzorger met psychiatrische problemen
- verslaafde verzorger

Gezinskenmerken

- 'multi-probleem' gezin
- verzorger die er alleen voorstaat
- regelmatig wisselende samenstelling van gezin
- isolement
- vaak verhuizen
- sociaal-economische problemen: werkloosheid, slechte behuizing, migratie, et cetera
- veel ziekte in het gezin
- draaglast gezin gaat draagkracht te boven
- geweld wordt gezien als middel om problemen op te lossen

4. Specifieke signalen bij seksueel misbruik

Lichamelijke kenmerken

- verwondingen aan genitaliën
- vaginale infecties en afscheiding
- jeuk bij vagina *en/of* anus
- problemen bij het plassen
- recidiverende urineweginfecties
- pijn in de bovenbenen
- pijn bij lopen *en/of* zitten
- seksueel overdraagbare ziekten

Relationele problemen

- angst voor mannen of vrouwen in het algemeen of voor een man of vrouw in het bijzonder
- sterk verzorgend gedrag, niet passend bij de leeftijd van het kind (parentificatie)

Gedragsproblemen

Afwijkend seksueel gedrag

- excessief *en/of* dwangmatig masturberen

- angst voor lichamelijk contact of juist zoeken van seksueel getint lichamelijk contact
- seksueel agressief en dwingend gedrag ten opzichte van andere kinderen
- niet leeftijdsadequaate seksueel spel
- niet leeftijdsadequate kennis van seksualiteit
- angst voor zwangerschap
- angst om zich uit te kleden
- angst om op de rug te liggen
- negatief lichaamsbeeld: ontevredenheid over, boosheid op of schaamte voor eigen lichaam
- schrikken bij aangeraakt worden
- houterige motoriek (onderlichaam 'op slot')
- geen plezier in bewegingsspel

5. Signalen die specifiek zijn voor kinderen die getuige zijn van huiselijk geweld

Gedragsproblemen

- agressie: kopiëren van gewelddadig gedrag van vader (sommige kinderen, met name jongens kopiëren hun vaders gedrag door hun moeder of jongere broertjes/zusjes te slaan)
- alcohol- of drugsgebruik
- opstandigheid
- angst
- depressie
- negatief zelfbeeld
- passiviteit en teruggetrokkenheid
- zichzelf beschuldigen
- verlegenheid
- suïcidaliteit

Problemen in sociaal gedrag en competentie

- sociaal isolement: proberen thuissituatie geheim te houden en ondertussen aansluiting te vinden met leeftijdsgenoten (zonder ze mee naar huis te nemen)
- wantrouwen ten aanzien van de omgeving
- gebrek aan sociale vaardigheden

Schoolproblemen

- schooluitval
- moeite met concentreren
- overcompenseren (opvallend extra inzet op school)